

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
– PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

MINISTERSTWO ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

NR
49

RYNEK MLEKA

stan i perspektywy

P Ó Ł R O C Z N I K

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ OD 1991 ROKU

ISSN 1231-2673

ANALIZY RYNKOWE

Redaktor naczelny
Jadwiga Seremak-Bulge

WRZESIEŃ 2015

RADA PROGRAMOWA ROLNICZYCH ANALIZ EKONOMICZNYCH:

Maria Zwolińska (przewodnicząca)
Stanisław Stańko (wiceprzewodniczący)
Jadwiga Seremak-Bulge (redaktor naczelny)
Piotr Szajner (sekretarz redakcji)
Tadeusz Chrościcki
Bogumiła Kasperowicz
Krystyna Świetlik
Iwona Szczepaniak
Marzena Trajer
Barbara Domaszewicz

KOMITET REDAKCYJNY:

Maria Zwolińska, Andrzej Kowalski, Jadwiga Seremak-Bulge, Piotr Szajner, Marzena Trajer,
Ewa Machowina

REDAKTOR RYNKU MLEKA:

Jadwiga Seremak-Bulge

Czasopismo przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
Kierownik Zakładu – Piotr Szajner
SKŁAD I DRUK: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
NAKŁAD: 700 egz. Ark. wyd. 5,52

Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych prosimy o podanie źródła

Spis treści

Reasumpcja	3
Summary	5
I. Uwarunkowania makroekonomiczne <i>mgr Tadeusz Chrościcki</i>	7
II. Produkcja mleka <i>prof. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge</i>	8
III. Przetwórstwo mleka <i>prof. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge</i>	14
IV. Spożycie mleka i jego przetworów <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	17
V. Handel zagraniczny mlekiem i jego przetworami <i>dr inż. Piotr Szajner</i>	23
VI. Interwencja na rynku mleka <i>mgr inż. Joanna Sych-Winiarek</i>	30
VII. Ceny <i>prof. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge</i> <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	32
Artykuł specjalny: Integracja producentów rolnych w sektorze mleka <i>mgr inż. Marzena Trajer</i>	41
Aneks	45

Krajowy rynek mleka w 2015 r. znajduje się pod wpływem pogarszającej się koniunktury na światowym rynku, którą pogłębia rosyjskie embargo na import żywności z Unii Europejskiej oraz niektórych innych krajów, a także destabilizacja polityczno-gospodarcza w rejonie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Malejące wraz ze spadkiem cen światowych ceny uzyskiwane w eksporcie z Polski znalazły wyraz przede wszystkim w obniżce cen skupu mleka oraz cen zbytu przetworów mlecznych. Produkcja i podaż mleka nadal rosną, mimo znacznie niższych cen płaconych rolnikom za dostarczone mleko, choć z wyraźnie mniejszą dynamiką niż w roku ubiegłym. Skup mleka w ciągu III kwartałów 2015 r. wzrósł o 2,2% do ok. 8 mld l i w całym roku może wynieść ok. 10,6 mld l (10,9 mld kg). Ocenia się, że produkcja mleka może zwiększyć się w 2015 r. o 0,6% do 12,7 mld l (13,1 mld kg), wyłącznie pod wpływem wzrostu wydajności krów użytkowanych mlecznie (o 2,9% do 5675 l, tj. 5841 kg).

Po zmniejszeniu stopy redukcji pogłowia krów mlecznych w pierwszej połowie roku do 1,35% dynamika redukcji wzrosła w drugim półroczu do co najmniej 3%,

głównie pod wpływem niskich cen oraz spadku opłacalności produkcji mleka. Do zmniejszenia opłacalności chowu bydła mlecznego przyczynią się także wyższe koszty pasz spowodowane suszą i niższymi zbiorami wielu roślin uprawnych, a także wysokie kary za rekordowe przekroczenie indywidualnych kwot mlecznych przez najbardziej efektywnych producentów, którzy zbyt wcześnie rozpoczęli przygotowania do ich likwidacji. Pogorszenie opłacalności produkcji mleka przyspieszy decyzje najmniejszych i najmniej efektywnych producentów o likwidacji krów i zahamuje rozwój najbardziej ekspansywnych producentów. Ocenia się, że pogłowie krów mlecznych w końcu 2015 r. może spaść do ok. 2180 tys. szt. W 2016 r. restrukturyzacja zaplecza surowcowego mleczarstwa będzie kontynuowana, a pogłowie krów użytkowanych mlecznie będzie nadal malało, choć z mniejszą dynamiką.

Wskaźnik samowystarczalności sektora mlecznego zwiększy się do ok. 114% w wyniku ograniczonego popytu krajowego i wzmożonego eksportu, niezbędnego, aby nie dopuścić do pogłębienia nierównowagi na rynku wewnętrznym. Bilansowe spożycie mleka (wraz z mle-

kiem zużytym do produkcji masła) zmniejszy się w 2015 r. o 2,5% do 10,9 mld kg, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniesie 284 kg. Wpłynęło na to mniejsze spożycie nabiału, które szacuje się na 201 l/mieszkańca w ekwiwalencie mleka surowego, mimo spadku cen detalicznych (o 2,8% przeciętnie w okresie I-VII 2015). Spożycie masła wzrosło natomiast do 4,4 kg/mieszkańca pod wpływem spadku jego cen (o 9,5%). Konkurencyjność cenowa nabiału w stosunku do całej żywności nie zmieniła się, zmalała natomiast w stosunku do produktów mięsnych, które potaniały jeszcze bardziej. Poprawiła się natomiast konkurencyjność cenowa masła zwłaszcza w stosunku do tłuszczów roślinnych. Masło należało bowiem w drugiej połowie 2014 r. i w pierwszych 7 miesiącach 2015 r. do najszybciej taniejących tłuszczów.

Głęboki spadek cen uzyskiwanych w eksporcie spowodował, że pomimo większych dostaw mleka do mleczarni zmalała produkcja przede wszystkim pełnego i chudego mleka w proszku (o 9,4%, łącznie prawie 123 tys. ton w pierwszych 7 miesiącach 2015 r.) O 5,6-9,2% zmniejszono także produkcję serów dojrzewających, pleśniowych

Tabela 1

Bilans mleka (w tys. ton)¹

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015 ^{a)}	2016 ^{b)}
Produkcja ogółem	12685	12736	13003	13085	13191
w tym mleka krowiego	12659	12710	12976	13059	13165
Import ^{c)}	907	1236	1552	1441	1539
Razem do dyspozycji	13592	13972	14555	14526	14730
Eksport ^{c)}	2266	2267	2837	3088	3193
Na pasze	578	544	515	515	515
Na spożycie	10748	11160	11203	10924	11023
w tym samozaopatrzenie	1659	1647	1441	1390	1390
Razem rozchody	13592	13972	14555	14526	14730
Samowystarczalność^{d)} (%)	111,8	108,6	110,7	114,2	114,1

¹ Liczby względne (wskaźniki, odsetki) w całym raporcie obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w publikacji. Ze względu na zaokrąglenia danych w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości ogółem.

^{a)} Szacunek IERiGŻ-PIB na podstawie wyników 7-8 miesięcy.

^{b)} Prognoza IERiGŻ-PIB.

^{c)} Wolumen eksportu i importu obliczono wykorzystując współczynniki zawartości suchej masy, zgodnie z rozdziałem V.

^{d)} Liczona jako stosunek produkcji do zużycia wewnętrznego (spożycie plus zużycie paszowe).

Źródło: Obliczenia IERiGŻ-PIB na podstawie danych GUS i MF.

i proszkowanych oraz topionych. Przy zwiększonej o 3,2% produkcji twarogów, w sumie całkowita produkcja serów była mniejsza tylko o 0,7%. Produkcja serwatki zmalała o 8,1%, śmietany o 5,8%, a jogurtów o 3,6% (przy niezmienionej produkcji pozostałych napojów fermentowanych). Zwiększono natomiast produkcję masła (o 8%), przy zmniejszonej jednak o prawie 21% produkcji tłuszczów mlecznych o zawartości co najmniej 39% tłuszczu mlecznego. Większa była także produkcja mleka i śmietany skondensowanej (o 8%) oraz mleka płynnego (o 7,8%). O tak dużym wzroście produkcji mleka płynnego przez przemysł mleczarski zdecydował ponad 16% wzrost produkcji tzw. mleka przetwowego odsprzedawanego innym mleczarniom do dalszego przerobu, które wobec zmniejszonego popytu było sprzedawane po bardzo niskich cenach w kraju lub na eksport. Produkcja mleka płynnego sprzedawanego odbiorcom końcowym została zwiększona tylko o 0,9%.

Skutki pogarszającej się koniunktury na światowym rynku były widoczne przede wszystkim w niższych cenach zbytu (o 5,5% w okresie od grudnia 2014 r. do sierpnia 2015 r.) oraz cen skupu mleka (o 12,7% do 107,81 zł/100 l w sierpniu 2015 r.). Pozwoliło to poprawić rentowność przetwórstwa mleka i produkcji serów, która w 2014 r. pogorszyła się znacznie pod wpływem wysokich kosztów surowcowych. Pomimo 14,4% spadku wartości sprzedaży przemysłu mleczar-

skiego w I półroczu 2015 r. w porównaniu z I półroczem 2014 r. zysk brutto zwiększył się o 45% do 389 mln zł. Poprawiły się wszystkie wskaźniki rentowności, które zbliżyły się do poziomu z I półrocza 2011 r., choć były gorsze niż w bardzo dobrym pod tym względem I półroczu 2013 r. Nieco pogorszyła się jednak tradycyjnie wysoka płynność finansowa, a niewielka poprawa udziału firm rentownych w ogólnej ilości firm świadczy, że wiele mleczarni, nie tylko małych nadal znajduje się w trudnej sytuacji finansowej. Stanowić to powinno impuls do przyspieszenia procesów konsolidacji, które dotychczas przebiegają zbyt wolno. Zbyt wolno następuje także poprawa efektywności przetwórstwa. Spadek zatrudnienia w I półroczu 2015 r. był mniejszy niż w latach poprzednich, co przy zmniejszeniu wartości sprzedaży skutkowało niższą wydajnością i wzrostem kosztów pracy. Pozytywne jest jednak to, że wartość inwestycji mimo trudnego rynku wzrosła i znacząco przekracza wartość odpisów amortyzacyjnych.

Pogorszeniu uległy wartościowe wyniki handlu zagranicznego artykułami mleczarskimi. Przy praktycznie niezmienionym wolumenie eksportu (liczonego w ekwiwalencie mleka surowego bez uwzględnienia serwatki) w I półroczu 2015 r. w porównaniu z I półroczem 2014 r. oraz mniejszym o 18,4% wolumenie importu, wartość dodatniego salda zmalała o 22,5% do 474,6 mln EUR. Znaczny spadek cen

transakcyjnych spowodował, że wartość eksportu zmniejszyła się w tym czasie o 18% do 851 mln EUR, a importu o 11,6% do 376,4 mln EUR. Niskie ceny i utrudnienia administracyjne związane z rosyjskim embargiem spowodowały znaczące zmiany w strukturze geograficznej oraz towarowej eksportu. Zwiększył się udział UE kosztem Wspólnoty Niezależnych Państw oraz zmniejszył się udział półproduktów na rzecz produktów finalnych, o większej wartości dodanej. Wyjątkiem był zwiększony eksport mleka płynnego i śmietany, w większości przeznaczonego do dalszego przerobu.

W drugim półroczu br. i pierwszej połowie 2016 r. może nastąpić niewielki wzrost obrotów handlowych sektora mleczarskiego z zagranicą, głównie po stronie eksportu. Zmuszać do tego będą nadwyżki podaży, jednakże niskie ceny nadal będą barierą dla przyspieszenia jego dynamiki. Ocenia się, że w całym 2015 r. wartość eksportu sektora mleczarskiego może wynieść 1667 mln EUR, a importu 745 mln EUR. Dodatkowo saldo wyniesie więc 922 mln EUR i będzie o 16,8% mniejsze niż w 2014 r. Wolumen eksportu prawdopodobnie wyniesie ok. 3 mld l ekwiwalentu mleka surowego (bez serwatki), a importu 1,4 mld l. Eksport netto wzrośnie więc do 1,6 mld l ekwiwalentu mleka surowego, co stanowić będzie 12,6% globalnej produkcji mleka w Polsce lub 15,1% mleka skupionego przez przemysł mleczarski.

SUMMARY

The domestic milk market in 2015 is under the influence of the deteriorating economic situation in the world market, which is even worsened by the Russian embargo on the import of food from the European Union and some other countries, as well as the economic and political destabilisation in the Middle East and North Africa. The prices obtained in the export from Poland, which decrease along with a drop in the world prices, have been reflected mainly in the reduction in the buying-in and selling prices of milk. The production and supply of milk are still growing, despite much lower prices paid to farmers for supplied milk, although their growth rate is lower than in the previous year. Purchase of milk during three quarters of 2015 increased by 2.2%, to about 8 billion l and throughout the year it may be about 10.6 billion l (10.9 billion kg). It is estimated that the production of milk may increase in 2015 by 0.6% to 12.7 billion l (13.1 billion kg), only under the influence of the increased productivity of milk cows (by 2.9% to 5,675 l, i.e. 5,841 kg).

After decreasing the reduction rate in the number of milk cows in the first half of the year to 1.35%, the rate of reduction

will rise in the second half of the year to at least 3%, mainly due to the low prices and the decreased profitability of the milk production. The reduction in the profitability of dairy cattle breeding will also be contributed to by the higher costs of feed resulting from drought and lower harvests of many crops, as well as heavy penalties for record-breaking exceeding of individual milk quotas by the most efficient producers, who started preparing for their liquidation too early. The deterioration in the profitability of the milk production will accelerate decisions by the smallest and least efficient producers to liquidate cows and will hamper the development of the most expansive producers. It is estimated that the number of milk cows at the end of 2015 might decrease to about 2,180 thousand head. In 2016, the restructuring of the raw material supplies of the dairy industry will continue, and the number of milk cows will continue to decrease, though less dynamically.

The self-sufficiency rate of the dairy industry will increase to about 114% as a result of the limited domestic demand and increased export, which is necessary in order to prevent the deepening

of the imbalance in the internal market. Milk consumption (including milk used to produce butter) will be reduced in 2015 by 2.5% to 10.9 billion kg and per capita it will be 284 kg. This was affected by the smaller consumption of dairy products, which it estimated at 201 l/per capita in raw milk equivalent, despite the decrease in retail prices (by 2.8%, on average, in the period I-VII 2015). The consumption of butter will increase to 4.4 kg/per capita due to the decrease in its prices (by 9.5%). The price competitiveness of dairy products in relation to all types of food has not changed, however, it decreased in relation to meat products which became even less expensive. On the other hand, the butter price competitiveness improved, especially in relation to vegetable fats. In fact, in the second half of 2014 and in the first 7 months of 2015, butter was one of fats which get cheaper most rapidly.

A strong decrease in the export prices was a reason for which, despite the larger supplies of milk to dairies, the production of mainly whole and skimmed milk powder decreased (by 9.4%, almost 123,000 tonnes in total in the first

Table 1
Milk balance (in thousand tonnes)¹

Specification	2012	2013	2014	2015 ^{a)}	2016 ^{b)}
Total production	12685	12736	13003	13085	13191
including cow milk	12659	12710	12976	13059	13165
Import ^{c)}	907	1236	1552	1441	1539
Available in total	13592	13972	14555	14526	14730
Export ^{c)}	2266	2267	2837	3088	3193
For feed	578	544	515	515	515
For consumption	10748	11160	11203	10924	11023
including self-supply	1659	1647	1441	1390	1390
Total expenditure	13592	13972	14555	14526	14730
Self-sufficiency^{d)} (%)	111,8	108,6	110,7	114,2	114,1

¹ Relative figures (indicators, percentages) in the entire report have been usually calculated based on absolute data expressed with the greater accuracy than provided in the publication. Due to rounding of the data, in some cases the sums of components may differ from provided values in total.

^{a)} IAFE-NRI estimate based on the results of 7-8 months.

^{b)} IAFE-NRI forecast.

^{c)} Import and export volume has been calculated using the coefficients of dry weight content, in accordance with chapter V.

^{d)} Calculated as the production to internal consumption ratio (consumption plus consumption of feed).

Source: IAFE-NRI calculations based on the CSO and MF data.

7 months of 2015). Also, the production of ripened, blue, powdered and processed cheese was reduced by 5.6-9.2%. With the production of curd, increased by 3.2%, the total cheese production was lower by 0.7% only. The production of whey decreased by 8.1%, of cream by 5.8%, and of yoghurt by 3.6% (with the unchanged production of other fermented beverages). However, the production of butter increased (by 8%), with, however, the decreased – by nearly 21% – production of milk fats with the content of least 39% milk fat. Also, the production of condensed milk and cream (by 8%) and of liquid milk (by 7.8%) was higher. Such a big increase in the production of liquid milk by the dairy industry was determined by the increase of more than 16% in the production of so-called transfer milk resold to other dairies for further processing, which, with respect to the decreased demand was sold at very low prices in the country or for export. The production of liquid milk sold to end-users was increased only by 0.9%.

The consequences of the deteriorating economic situation in the world market were visible mainly in lower selling prices (by 5.5% in the period from December 2014 to August 2015) and buying-in prices of milk (by 12.7% to PLN 107,81/100 l in August 2015). This allowed to improve the profitability of milk processing and cheese production, which in 2014 worsened significantly due to high raw material costs. Despite the decrease of 14.4% in the selling value of

the dairy industry in the first half of 2015, when compared with the first half of 2014, gross profit increased by 45% to PLN 389 million. All indicators of profitability improved and approached the level from the first half of 2011, although they were worse than in the first half of 2013 which was very good in this aspect. However, the traditionally high financial liquidity slightly deteriorated and a small improvement in the share of profitable companies in the total number of companies proves that many dairies, not only small ones, are still in a difficult financial situation. It should be an impetus to accelerate the consolidation processes, which so far have been too slow. Too slow is also an improvement in the efficiency of processing. The decrease in employment in the first half of 2015 was smaller than in previous years, which, with the reduced selling value resulted in the decreased labour productivity and increased labour costs. Positive, however, is the fact that the value of investments, despite the difficult market, increased and significantly exceeds the value of depreciation write-offs.

The results of foreign trade in dairy products, in terms of value, deteriorated. With the virtually unchanged export volume (calculated in raw milk equivalent without taking account of whey) in the first half of 2015, when compared to the first half of 2014 and the import volume lower by 18.4%, the value of the positive balance decreased by 22.5% to EUR 474.6 million. A significant decrease in

transaction prices made the export value decrease by 18% at that time, to EUR 851 million, and the import value – by 11.6% to EUR 376.4 million. Low prices and administrative difficulties related to the Russian embargo resulted in significant changes in the geographical and commodity structure of the export. The EU share increased, at the expense of the Community of Independent States and the share of semi-finished products decreased to the benefit of finished products, with greater added value, an exception was the increased export of liquid milk and cream, mostly intended for further processing.

In the second half of this year and the first half of 2016, there may be a slight increase in foreign trade flows of the dairy sector, mainly in case of the export. This will be forced by the supply surpluses, however, low prices still will be a barrier to accelerating its growth rate. It is estimated that in 2015, the export value of the dairy sector may be EUR 1,667 million and the import value – EUR 745 million. Thus, the positive balance will be EUR 922 million and will be by 16.8% lower than in 2014. The export volume will probably about 3 billion l of raw milk equivalent (exclusive of whey), and the import volume – 1.4 billion l. The net export will thus increase to 1.6 billion l of raw milk equivalent, which will account for 12.6% of the global milk production in Poland or 15.1% of milk purchased by the dairy industry.

W serii Analizy Rynkowe w najbliższym czasie ukążą się:

1. Rynek pasz (37) • październik 2015,
2. Rynek drobiu i jaj (48) • październik 2015,
3. Rynek zbóż (49) • październik 2015,
4. Rynek mięsa (49) • październik 2015,
5. Rynek rzepaku (48) • listopad 2015,
6. Rynek ryb (23) • listopad 2015,
7. Rynek ziemniaka (42) • listopad 2015,
8. Rynek wyrobów alkoholowych (3) • listopad 2015,
9. Rynek owoców i warzyw (47) • grudzień 2015,
10. Rynek środków produkcji dla rolnictwa (43) • kwiecień 2016,
11. Popyt na żywność (17) • kwiecień 2016,
12. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi (43) • kwiecień 2016.

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata realizowana przez Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB.

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie <http://ierigz.waw.pl/publikacje>.

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: dw@ierigz.waw.pl lub kontaktując się telefonicznie – Barbara Walkiewicz, tel.: 22 50 54 685 lub faks: 22 50 54 757 w godzinach 8:00-16:00.

Prenumeratę i sprzedaż pojedynczych egzemplarzy prowadzi Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20 (wejście od ul. Szkolnej 2/4) pokój numer 3.

Prenumerata roczna wersji papierowej lub elektronicznej 1 egz. w 2015 r. (2 numery) wynosi 42 zł.

Zamówienia na prenumeratę wraz z dowodem wpłaty prosimy przesyłać na adres:

- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Wydawnictw, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
- e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Przedpłaty na prenumeratę należy wpłacać na konto Instytutu:
PEKAO S.A. IV O/Warszawa nr 68 1240 1053 1111 0010 1493 6433
W tytule przelewu prosimy podać tytuł analizy i jej numer.

Druk i usługi poligraficzne dostosowane do Twoich potrzeb!

Wykorzystujemy nowoczesne systemy druku cyfrowego dające wiernie odwzorowanie obrazu, pozwalające w krótkim czasie na druk czarno-białych i barwnych materiałów w najwyższej jakości.

W naszej ofercie znajdują Państwo **usługi drukarni** (wizytówki, ulotki, papiery firmowe, foldery, broszury, książki, gazetki reklamowe, plakaty, materiały szkoleniowe, nadruki na kopertach, widokówki, zaproszenia, identyfikatory, dyplomy, etykiety, naklejki) jak i cały wachlarz **usług introligatorskich**.

Zaproponujemy indywidualną wycenę i dobór najlepszej techniki wydruku, aby otrzymany finalny produkt cechował się najlepszą jakością i atrakcyjną ceną.

Zapraszamy do korzystania z naszych usług

Dział Wydawnictw
ul. Szkolna 2/4

tel. (22) 50 54 520, (22) 50 54 430
fax (22) 50 54 636, e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Prenumerata Analizy (2 numery) w 2015 roku wynosi 42 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa. Tel.: (22) 505-46-85, faks: 505-47-57
e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>